

Legenda cascadei Vâlsan

de Emilian Turbatu

Odată demult, pe vremea poveștilor și a legendelor, trăia pe aceste meleaguri - mai jos de vârful Moldoveanu și pe valea Vâlsanului - un pădurean viteaz, harnic și frumos.

După legea pământului, la naștere, taică-său îl botezase "Băiat", dar îl chema "Făt" de obicei. Iar pentru frumusețea lui deosebită, oamenii îi ziceau "Făt-Frumos".

Ajungând la vârsta însurătorii, se duse Băiat la taică-său și la maică-sa într-o zi frumoasă de sfârșit de primăvară și le zise:

- Dragii mei, eu vreau să mă duc în lume să-mi găsesc nevastă, iar când oi fi găsit-o, mă întorc la voi.

- Bine băiatul tatei, dacă așa vrei tu, atunci așa să faci. Numai de stai oleacă să-ți dau calul meu din tinerețe și niște parale, să ai de drum.

- Iar eu, dragul mamei, am să-ți dau hainele pe care ți le-am cusut pentru această călătorie.

Zis și făcut : maica lui Băiat-frumos se duse pe după sobă și scoase o legătură cu haine pe care i-o dădu, iar apoi îl sărută pe amândoi obraji, cu lacrimile curgându-i șuvoi. Taică-său se duse întâi la scrin - din care scoase o pungă de crăițari - apoi se duse în grajd, de unde se întoarse cu o gloabă de cal, bătrân, răpciugos și chior de un ochi.

- Fătul meu, acesta este calul meu din tinerețe, care m-a purtat cât am fost la cătănie, apoi când am fost să o cer pe maică-ta în cununie. Când mi l-a dat taică-meu, mi-a spus că e din herghelia cailor fermecați și că vorbește și zboară, dar eu nu l-am văzut niciodată făcând aceste minunății. Însă nu mă îndur să-l vând, că am trecut prin atâtea împreună.

Băiat-frumos, știind basmele cele străvechi, se duse în casă și ieși cu o găleată de jărat pe care o puse în fața animalului. Acesta se uită la jar cu singurul lui ochi, apoi la cei doi bărbați, după care se întoarse la găleată și pufni pe nări, iar un roi de scânteii zbură în jur.

- Am încercat și eu - spuse tatăl - dar nu îi place jarul.

- Atunci îl iau așa cum e.

Și urcându-se pe cal, Făt-Frumos îi dădu pinteni, făcându-le semne de "La revedere" părinților cu amândouă mâinile. Dar calul nu vru să se urnească, așa că viteazul nostru coborî de pe el și-l trase de dârlogi până când acesta se puse în mișcare.

Coborând agale pe malul Vâlsanului - cu calul în urma lui - Făt-Frumos auzi mormăituri și scâncete, așa că lăsă cărarea și alergă vreo 100 de pași printre copacii tăcuți. Ajunse pe muchia unei ravene, iar de cealaltă parte a hăului văzu o ursoaică uriașă, care se jelea din fundul bojocilor către prăpastie. Când se uită mai bine, voinicul nostru văzu la mijlocul peretelui abrupt un ursuleț, care se ținea cu vârful ghearelor de o rădăcină, iar labele din spate băteau cu deznădejde aerul, încercând să se agățe de ceva. De fiecare dată când ursoaica înainta până pe muchia ravenei, pământul începea să se surpe sub greutatea ei, așa că se întorcea grăbită, ca să nu-l arunce pe ursuleț în hău.

Făt-Frumos dezlegă căpăstrul calului și îi zise:

- Căpăstrul tău de-abia ajunge, așa că să stai nemișcat chiar pe marginea prăpastiei, ca să mă ții cât îl ajut eu pe ursuleț. Iar după ce îl iau în brațe, să ne tragi afară pe-amândoi. Ai înțeles?

Calul îl privi lung cu singurul său ochi, dar când stăpânul lui îl trase către ravenă, râncheză de două ori și fornăi pe nări, apoi o luă la fugă, iar Făt-Frumos strigă după el:

- Piei din ochii mei gloabă, că nu ești bun de nimic!

Căutând o ieșire, voinicul se urcă în vârful unui brad tânăr și - legănându-se cu putere în toate părțile - îl scoase din rădăcini, apoi îl luă cu greu pe umeri și-l duse pe marginea prăpastiei. Cu multă caznă îl așeză cu rădăcinile pe celălalt perete al ravenei, după care coborî cu grijă pe trunchi, până la puiul de urs. Acesta se zbătea acum și mai abitur și nu vru să dea drumul rădăcinii de care se agățase. Dar Făt-Frumos îl gădilă la subsuoară, iar când ursulețul căzu, îl prinse din zbor de ceafă și îl așeză pe trunchiul de brad. Mai ajutându-l, mai îmboldindu-l îl scoase din prăpastie, dar când vru să iasă și el, văzu că ursoaica ocolise în fugă pe la capătul ravenei ca să ajungă de cealaltă parte, iar acum îl aștepta. Coborî înapoi grăbit, însă știa că nu poate să facă altceva decât să iasă și să se lupte cu ea. Așa că scrâșni din dinți și sări de-un stângen în aer,

căzând chiar pe spinarea ursoaicei, pe care o prinse împrejurul grumazului. Dar ursoaica nu se zbătu și nu încercă să-l arunce de pe spinarea ei, ci doar se întinse pe jos. Mirat la culme voinicul slăbi strânsoarea și atunci auzi o voce:

- Ai terminat?

- Daaaaa ... ăăăă ... da. Dar cum se face că vorbești? Întrebă el dându-se jos de pe spinarea ursoaicei, care se ridică sprintenă.

- Păi cum să nu vorbesc? se minună aceasta. Ai văzut tu urs să nu vorbească?

- Hm... la drept vorbind, nu am stat niciodată de-ajuns de mult lângă un urs, ca să avem timp să intrăm în vorbă.

- Nu contează - ceea ce e important acum e că mi-ai salvat ursulețul, iar pentru asta îți mulțumesc din adâncul sufletului.

- Ei, nu e mare lucru ... orișicare altul l-ar fi ajutat.

- Poate că da, poate că nu. Eu îți sunt recunoscătoare și am un dar pentru tine, care o să te-ajute să faci multe fapte de vitejie. Așteaptă-mă o țără, că mă întorc numaidecât.

- Nu e nevoie ... începu Făt-Frumos, dar ursoaica plecase deja, cu ursulețul zburdând voios în urmă.

Plecă și el îngândurat, spunându-și "Ce dar ... nu merit niciun dar. Am scos un ursuleț din prăpastie și atât ... ce mare lucru?". Apoi își continuă drumul la vale pieziș, către Vâlsan. Dar nici nu făcu 100 de pași prin pădure, că auzi în urma lui zgomot de crengi rupte și duduiri de pași. Se întoarse gata să se apere, dar văzu că era ursoaica, iar aceasta ducea ceva în bot.

- De ce nu ai așteptat? Am un dar pentru tine.

- Ce dar? Nu merit niciun dar.

- Ba da, meriți. Pentru că mi-ai salvat puiul, îți dăruiesc acest scut. E împletit din păr din cozile urșilor strămoșești, de pe vremea când aceștia aveau cozi mai lungi decât cele de cal. E de 1000 de ori mai tare ca oțelul și nu trece prin el nici sabie nici săgeată.

- Bine ursoaico, așa să fie. Îți mulțumesc pentru scut ... dar ce sunt acești ciucuri de pe marginea lui.

- Sunt pentru împodobit.

Nu mai stătură mult de vorbă, iar ursoaica plecă după ce îi mulțumi încă o dată.

Viteazul nostru luă urma calului și îl găsi nu prea departe, păscând într-o poiană.

- Aici mi-erai, mișelule. Când am mai mare nevoie de tine, atunci îți găsești să o iei la fugă, iar când am nevoie să alerg, nu catadicsești să-ți miști copitele.

Calul îl privi o clipă, apoi își întoarse capul către un copac falnic și privi stăruitor. Uitându-se în aceeași direcție, Făt-Frumos văzu că în jurul copacului era înfășurat un șarpe de fier, ruginit și care de-abia mai mișca, scoțând un clinchet metalic slab. Apropiindu-se, auzi o voce sfârșită:

- Ajutoooooor. Ajută-mă și-ți voi împlini orice voie.

- Dar ce ți s-a întâmplat? Că văd că ești înnodat cu două noduri în jurul copacului.

- Ah, acum 100 de ani, o armură fermecată m-a biruit și m-a legat aici, să ruginesc.

- Dar pentru ce? Am auzit de armura fermecată și știu că nu ar pedepsi niciodată un nevinovat.

- Sunt vinovat, o recunosc. Armura m-a pedepsit pentru că multă vreme am înfricoșat satul Brădetu. Dar timp de 100 de ani am pățimit, iar acum mă căiesc pentru faptele mele. Ajută-mă, te implor.

- Nu, pentru că dacă te dezleg ai să mă ataci. Șerpii de fier au dispărut pentru că erau haini și năprasnici.

- Așa e, dar eu nu doresc altceva decât să mă întorc în tainița mea de sub pământ și să-mi trăiesc bătrânețile în liniște și pace. Ajută-mă și am să-ți dăruiesc tot ceea ce-ți dorești. Te rrrroooooog.

- Bine, am să te ajut. Dar nu pentru vreun dar, ci pentru că eu îi ajut pe toți cei la nevoie.

Și cu multă trudă și migală, Făt-Frumos reuși să dezlege cele două noduri, iar șarpele ruginit căzu la pământ cu un hruit metalic, apoi dispăru în pământ șuierând "Așteaptă-mă că mă întorc imediat".

Voinicul vru din nou să plece, spunându-și că nu merită vreun dar, așa că se duse la cal și-l luă de dârlogi, dar nici nu apucă să iasă din poiană că auzi un duduie metalic în urma lui, iar din pământ ieși un șarpe de fier, care strălucea ca argintul. Se întoarse cu scutul în mână, gata să se apere.

- Nu te speria, eu sunt. M-am îmbăiat în fântâna cu apă tare, scoasă din inima sării și rugina s-a mistuit. Pentru că m-ai liberat, am să îți dau un solz de-al meu să-ți faci un paloș. Solzii mei sunt de 1000 de

ori mai tari decât cel mai tare oțel și nimic nu le stă împotriva, decât scuturile împletite din păr din cozile urșilor de odinioară. Dar dacă mă gândesc bine, tu nu ești fierar, așa că am să-ți fac paloșul chiar eu.

- Bine. Eu cum pot să te ajut ... ce trebuie să fac? Că tu nu ai mâini, așa că nu poți să bați paloșul pe nicovală.

- N-ai grijă, că nu am nevoie de mâini și nici de nicovală. Tu doar fă un foc, să înroșesc solzul.

Zis și făcut: voinicul nostru adună crăci și aprinse un foc mareț, pe care șarpele de fier îl înteți și mai tare, cu răsuflarea lui. Își smulse cu dinții un solz din coadă, pe care îl puse pe jar, până când acesta fu alb de roșu. Apoi își înfipse coada într-un capăt al solzului, dinții în celălalt capăt și trase până când îl întinse și-l făcu paloș. Îi pili un vârful și un tăiș când era încă roșu, apoi îl căli în apă și-l puse înapoi pe jar.

- Lasă-l să se răcească odată cu spuza, iar când va fi rece, fă-i o plăsea din lemn de alun. Noroc bun!

- Mulțumesc pentru paloș.

- Iar eu îți mulțumesc pentru că m-ai liberat.

Șarpele de fier plecă, iar Făt-Frumos făcu precum îi spusese, lăsând paloșul să se răcească odată cu spuza, după care desfăcu patru ciucuri din scut și îi înfășură în jurul plăselei. De-acum paloșul negru strălucea ca stelele pe cerul nopții. Ca să-i încerce tăria, izbi cu el într-o stâncă și aceasta se sparse în 1000 de țândări.

Ieși de sub poalele pădurii, cu calul de dârlogi, chiar în lunca Vâlsanului și o luă la vale către Brădetu, ținând malul râului. În vremea aceea, codrii acopereau tot locul și rare erau luminișurile în care oamenii ridicaseră câte un sat. Cum mergea el prin iarba înaltă din luncă, auzi nechezaturi puternice și tropot de copite. Calul se smuci din frâu și o luă la fugă în direcția din care venea zgomotul, rânchezând și zvârlind din copite. Făt-Frumos nici nu avu timp să clipească de două ori, că după un cot al Vâlsanului apărură o herghelie de cai măiestri. Se apropiară în grabă de gloaba răpciugoasă și - spre mirarea nețărmită a viteazului nostru, care îi privea din depărtare - îl mușcă și îi dădură o mulțime de lovituri de copite. Calul lui Făt-Frumos o luă la fugă înapoi către pădure. Doar un armăsar mândru și înfocat îl urmă în galop; ceilalți se opriră uitându-se la Făt-Frumos, care îi urmă pe cei doi în goană, în pădure, strigând din rărunchi la celălalt să-i lase calul în pace. Intră adânc în codru urmând clămpănitul copitelor și îl găsi în sfârșit pe armăsarul cel năvălaș, rânchezând de durere și trăgând furios de crăcile înalte în care i se încurcase coama lui cea lungă.

- Ce te-a apucat - strigă el la armăsar - să-mi bați calul?!? Ai înnebunit sau ce?!

- Acest ticălos a fost regele nostru, dar l-am izgonit din herghelie acum mulți ani - după ce i-am luat puterile fermecate - pentru că a uneltit cu oamenii ca să ne lege în robie. Aceștia ne-au pus căpăstru și șă, dar noi nu am răbdat și ne-am liberat. Ajută-mă să-mi deznod coama și am să-ți dăruiesc tot ce vrei.

- Nu am nevoie de daruri, ci de un cal. Iar calul meu a fugit cu hainele și opincile de la maica.

- Dacă mă ajuți să scap, am să-ți slujesc timp de trei zile și am să-ți caut calul, hainele și opincile.

- Bine - spuse Făt-Frumos după ce se gândi o clipă - atunci așa să facem.

Și spunând acestea scoase sabia și tăie crăcile, apoi descurcă dintre ele coama calului. Când termină, se urcă pe el pe deșelate și porni din nou la vale, către Brădetu, unde ajunse pe când soarele se pleca înspre apus. Fiind cald și frumos, tot satul ieșise la horă, iar dintre fetele de măritat, cea mai mândră era Ileana cea cu cosițe de aur, fata ispravnicului satului. Făt-Frumos se prinse în horă și, fără să stea prea mult pe gânduri, Ileana-Cosânzeana se prinse lângă el. Hora ținu toată seara și până aproape de miezul nopții și așa de mult se plăcură cei doi încât nu mai jucară la horă cu nimeni altcineva, apoi stătură de vorbă la foc până se făcu târziu. Când o duse acasă, ispravnicul - tatăl fetei - îi aștepta cu o falcă în cer și cu una în pământ. Dar Făt-Frumos îl îmbună numaidecât, apoi i-o ceru pe fată de nevastă, iar acesta îi răspunse că are să se gândească și are să-i dea răspunsul a doua zi.

La hanul la care trăsesse viteazul nostru, se mai găsea și un fiu de boier care râvnea la Ileana cea cu cosițe de aur și care stătuse îmbufnat pe tot timpul horei, uitându-se la cei doi care se iubeau din priviri. Când intră Făt-Frumos în han, boierul îl aștepta împreună cu doi lefegii, toți cu săbiile scoase.

- Acum să ne socotim, mișelule - strigă boierul - că ai jucat toată noaptea la horă cu aleasa mea.

Viteazul nostru trase și el sabia, dar nu prea avu ce alege din ei; cât ai zice "pește", boierul cu lefegii alergau urlând în toate direcțiile, iar Făt-Frumos îi bătea cu latul sabiei pe spinare. Până la urmă o luară la sănătoasă, iar fiul boierului nu se mai opri decât la vrăjitoarea cea neagră de pe moșia lui tătâne-său.

- Vrăjitoareo - porunci acesta - să-mi faci o licoare că vreau să-l înfrâng pe Făt-Frumos în luptă dreaptă și să mi-o iau înapoi pe aleasa inimii.

După ce mestecă toată noaptea în ceaune, șoptind farmece înfricoșate, vrăjitoarea îi aduse pe la sfârșitul dimineții trei tărtațuțe pline ochi, legate la buză cu piele de capră. I le prinse la cingătoare și-i zise:

- În tărtațuțele astea două galbene se găsește, într-una puterea ursului, iar în cealaltă iuțeala viperei. Să le bei înainte de bătălie, dar nu împreună, că nu-ți mai folosesc la nimic. În tărtațuța roșie se găsește licoare din iarba uitării - cu aceasta să o stropești pe fată după ce l-ai biruit pe Făt-Frumos, ca să uite de el. Dar să nu care-cumva să o bei tu, că ai să-ți uiți de toate.

Boierul încălecă împreună cu toate slugile înarmate ale conacului și porni înapoi către Brădetu.

În acest timp, Făt-Frumos se sculă și se primeni cum putu mai bine fără haine și fără opinci, apoi își cumpără din sat o cămașă nouă. Hainele de la maică-sa erau acum în mijlocul pădurii, pe spinarea gloabei cu care plecase de-acasă. Se urcă pe armăsarul său cel focos și se duse la ispravnicul satului să vadă dacă acesta s-a hotărât să-i dea fata de nevastă, sau nu. Și mare îi fu bucuria când o văzu pe Ileana-Cosânzeana așteptându-l în prag, îmbrăcată în haine de mireasă. Ispravnicul le dădu binecuvântarea, iar popa îi cunună, așa că pe la sfârșitul dimineții, Făt-Frumos își urcă iubita pe cal și porni cu el de dârlogi către Moldoveanu și către casa părintească, dar numai după ce îi făgădui ispravnicului că se va întoarce peste trei zile împreună cu părinții săi, ca să facă nunta. De-abia intră sub poala pădurii, că auzi tropăit de copite în urma lui.

Boierul - care aflate de la hangiu despre cununie - pornise numaidecât după viteazul nostru, împreună cu lefegii, dar se opriră toți la poalele pădurii ca să țină sfat.

- Eu călăresc în urma voastră, că mi-e calul obosit - miști boierul. Să mi-i aduceți pe cei doi cetluiți!

Lefegii încălecară și porniră ca vântul, iar fiul boierului îi urmă la pas.

Făt-Frumos, de cum auzi clăpăitul copitelor, se urcă și el pe cal și-l îmboldi la galop. Alergară ei ce alergară peste munte, până ce ajunseră aproape de cascada mare a Vâlsanului, care nu exista în vremea aceea; în locul ei nu se găsea decât o grotă. Următorii se apropiau din ce în ce mai mult, iar calul se întoarce către voinic și îi spuse:

- Făt-Frumos, împreună sunteți prea grei, iar ceilalți or să ne ajungă din urmă. Măcar unul dintre voi să scape - fie descaleci tu ca să te lupti cu ei, iar eu o duc pe fată la casa părinților tăi, apoi mă întorc după tine - fie o dai jos pe fată să se ascundă, apoi îi rătăcim pe urmăritori și ne întoarcem după ea.

- Dar dacă își dau seama că e ascunsă și o găsesc?

- Atunci ne întoarcem după ea la noapte, ca să o liberezi.

- Nu calule, nu facem nici una nici alta. În schimb, o să descălecăm amândoi și o să ne ascundem în grotă aceasta, iar tu continui să fugi să-i duci pe coclauri, ca să rătăcească drumul. Fără noi tu alergi cu mult mai repede ca ei.

- Nu pot Făt-Frumos, că am jurat să te slujesc trei zile și nu pot să-mi calc jurământul.

- Te slobozesc din acest jurământ și-ți cer - ca pe un ultim hatâr - să-i rătăcești pe urmăritorii noștri.

Zis și făcut - cei doi iubiți descălecară și se ascunseră în grotă, iar urmăritorii trecură ca fulgerul prin dreptul lor, răcnind ca tătarii. Făt-Frumos așteptă până ce nu mai auzi tunetul copitelor și tocmai se pregătea să o ia pe fată și să plece, când auzi un nou zgomot de copite. Și care nu-i fu mirarea când îl văzu pe fiul boierului, călărind la pas pe cărare, cântând din frunză. De data asta era prea de tot - scoase sabia și tăie o lespede grea, cu care închise intrarea grotei și-i spuse fetei:

- Iubita mea, stai ascunsă aici, la adăpost, până îmi închei eu socotelile cu neisprăvitul ăsta și vin să te scot, că pe după lespede, ești apărută dacă vine vreun urs sau vreun răs.

Apoi coborî către cărare și strigă spre fiul boierului:

- Aha, nemernicule, bănuiam eu că tu ai uneltit asta. Nu ți-a fost de-ajuns chelfăneala de ieri? Apoi dacă nu ți-a fost de-ajuns, o să îți mai dau una.

Fiul boierului se sperie când îl văzu, pentru că era singur și fără slugi, dar apoi își aduse aminte de cele două tărtațuțe galbene. O destupă pe cea cu puterea ursului și-o bău până la fund, apoi răspunse:

- Pân'aci ți-a fost proclétule. O să ne luăm la luptă dreaptă, iar după ce am să-ți tai capul, Ileana-Cosânzeana o să fie a mea și o să uite de tine.

Apoi se duse la Făt-Frumos și, opintindu-se o dată îl trânti și îl înfipse în pământ până la glezne. Făt-Frumos se opinti și el o dată și-l înfipse pe boier în pământ până la genunchi.

Și se luptară ei așa, zi de vară până-n seară, până la răsăritul lunii. De-acum lumina ei arginta totul și ascundea umbre albastre în pădure. Fiul boierului, simțind că puterea licorii slăbește, duse mâna la chimir să ia cea de-a doua tărtăcuță. Dar la lumina rece lunii, nu mai vedea care din ele este galbenă și care roșie. Atunci, Făt-Frumos se opinti o dată și-l înfipse pe boier în pământ până la brâu și scoase sabia ca să-i taie capul. Deznădăjduit, boierul destupă una dintre tărtăcuțe, însă era prea târziu - nici nu apucă să bea jumătate că sabia șuieră prin aer, iar capul mișelului se rostogoli până la picioarele lui Făt-Frumos. Boierul, în graba lui și ne-deosebind culorile în argintul lunii, nimerise tărtăcuța cea roșie. Încă mai avea pe buze oleacă de licoare de iarbă a uitării, iar o picătură îi căzu viteazului pe degetul cel mic de la un picior. Făt-Frumos simți o sfârșeală și un gol în piept.

- Ce se întâmplă cu mine? șopti el. Unde sunt? Cum de-am ajuns aici? Cine sunt?

Închisă în grotă cu lespeda grea, Ileana-Cosânzeana își trecu cosițele-i de aur printr-o spărtură, ca să vadă Făt-Frumos unde se afla. Dar viteazul își pierduse toate amintirile, așa că plecă rătăcind prin lume. Ileana-Cosânzeana rămase captivă în stânca din care curge până în zilele noastre cascada născută din lacrimile ei, în care se unduiesc firele strălucitoare ale cosițelor de aur, cu timpul devenite de argint. Se spune că în serile liniștite de sfârșit de vară, se aude printre stânci cântecul de dor pentru Făt-Frumosul ei cel pribegit prin lume.

Și-am încălecat pe-o șa și v-am spus poveste-așa.